

הרב יהושע נוימן

קרבה שנת השבע שנת השמיטה

שנת תשס"ח תהיה שנת השמיטה התשיעית מתקומתה של מדינת ישראל, שנת השמיטה השבע עשרה מחידושה של ההתיישבות החקלאית בארץ ישראל, בתחום ההלכה זכתה מצווה זו לספרות עניפה לאין ערוך. גם הצד החינוכי - הלכות שמיטה לתלמידי בתי הספר לווה השמיטות האחרונות בשפע פרסומים, מתוך שתים עשרה שנות לימוד בבתי הספר עובר כל תלמיד לפחות שנת שמיטה אחת, תלמידי העל יסודי זהיום חוו חוויית לימוד השמיטה בהיותם תלמידי בית הספר היסודי. אולם יש לזכור שחלק לא מבוטל של תלמידי העל יסודי הינם עולים חדשים, או בוגרי ביה"ס ממלכתיים כלליים והם לא נתקלו ככל בספרות השמיטה, חלק ניכר היה בכיתות היסוד בחמ"ד וקשה להניח שלמדו ביסודיות נושא השמיטה, לכל אלה, חייבים לבנות תוכנית לימודים המפגישה את התלמידים עם מושגי השמיטה הבסיסיים, בהלכה במחשבה ובעיון המעמיק.

לקראת שנת השמיטה תשס"ח יש להתחשב בנתון בסיסי נוסף. בתחילת ההתיישבות המחודשת בארץ ישראל לפני למעלה ממאה שנים היתה מגמה לבנות עם מתחדש בעבודת חקלאות על אדמתו. לעומת עם שחי בגלות מעסקי אוויר. עם אשר לא היה רשאי לרכוש נחלאות ולעבדם, עם שחי בעיקר מהלוואות בריבית ומסחר. לפי דברי ה"חתם סופר" בחידושו למסכת סוכה. העיסוק בעבודת האדמה ומצוותיה יותד לארץ ישראל, כדי שרק בארץ הקודש יהיו היהודים מחוברים לאדמתם. מתוך תפישה ערכית זו יושבה הארץ מחדש. יהודים ייבשו ביצות, חלו ומתו כדי ליצור קשר עם אדמת ארץ ישראל בקדושתה. בתום חמישים ושש שנה למדינת ישראל חל היפוך מגמה.

מרבית תושביה היהודיים של המדינה גרים בערים בבתיים רבי קומות. הם נפגשים בגינות ננסיות בבתיים ובגינות וירטואליות ברשת האינטרנט. למרביתם של תלמידינו אין כל קשר לעבודת האדמה או לעובדי אדמה יהודיים. הגדרות המלאכות המותרות והאסורות בשמיטה הינן בגדר הלכתא למשיחא ולא הלכות מעשיות.

מאידך גיסא, אותם אחוזים מועטים של יהודים שעדיין אוחזים אומנות אבותיהם ומתפרנסים מחקלאות נמצאים בקשיי קיום ובמלחמת הישרדות יומיומית. המלחמה על ארץ ישראל נמצאת עתה בעיצומה.

המלחמה הנטושה היום היא על כל פיסת קרקע הראויה לעיבוד. אנו מצווים על עזרת ישראל מיד צר. הפקעת מצוות השמיטה אם היא באה לחיזוק הישוב היהודי ולאחיותו בארץ מחוייבת המציאות היא.

הדין בנושא עבודות השמיטה וקניית תוצרת חקלאית בשמיטה יכול להיות שאלת קיום ממשית לרבים מאוד מאחינו בני ישראל. הבעיות המוצגות לפני התלמידים והשאלות שיעמדו לפני רבני ארץ ישראל יהיו על בסיס העובדה המשמעותית של קיום או חידלון לישוב היהודי והחקלאות הישראלית של יהודים בארץ הקודש. אם יוטלו הגבלות על נושא של היתר מכירה, ובעקבותיהן תיעבד הארץ רק על ידי נכרים, נאבד את אחיזתנו בארץ ישראל. אם תוחמר הפסיקה לגבי מצע מנותק מתוך החישוב המוצדק לכשעצמו שלא תישכח מצוות שמיטה, אנו עלולים לראות את הזרים משתלטים ובונים את ארץ ישראל כארץ ישמעאל וכפלשתינה, כאשר יש שני סניפי היתר איזור מסופק כערבה הדרומית בנושא שמיטה ומצע מנותק, ודאי שחייבים בק"ו להקל בספק ספיקא. שיקולים הילכתיים כאלה יכולים להילמד בבתי הספר העל יסודיים, וגם תלמידים בבתי יסודיים יכולים וצריכים להתוודע לנושאים ההילכתיים הללו.

לדעתנו, נושא הלימוד העיקרי צריך לכלול את ההתחשבות בעבודה היהודית והחזקת החבר והאח כמצוות ערבות הדדית. בשמיטה הקודמת אלו שפעלו בכל הנושאים ההלכתיים על פי "אוצר בית דין" ופירוניהם נמכרו יחסית בזול, מצאו עצמם בלי יכולת להיפטר מהסחורה. חלק מהכורמים שומרי מצוות נפגעו כאשר ליין אוצר בית דין לא נמצא דורש. חלק מהיין הועבר לתסיסה נוספת, וגם אז לא נמצאו קונים.

היו שהעדיפו יינות מבושלים מחו"ל, או מכרמי נכרים ביהודה ושומרון, ולא מכרמי יהודים דרך אוצר בית דין. יש חשיבות רבה ליצור תודעה ציבורית באמצעות מאות אלפי תלמידינו בנושא אוצר בית דין והעדפת תוצרת יהודית בכל מקרה על פני תוצרת נכרים.

עניין חינוכי חשוב נוסף מסתעף מהלכות שמיטה הוא נושא "בל תשחית", קדושת פירות וירקות שביעית מלמדת תנאים לשימושים נכונים בפירות שביעית באמצעות הנושא של קדושת הפירות. יש להתייחס למיכלול הרחב של השחתת פירות וחיים בצינעה ללא ראוותנות וללא רעבתנות.

בראייה חינוכית יש כאן הזדמנות ללימוד של הלכות צניעות בהליכות והנהגה אישית וציבורית. "חברת שפע" המתוקשרת מלמדת את התלמידים ליחס גם ומעליב למי שאינם יכולים לחיות בשבע זה. מאות ואלפים קשיי יום ופרנסה,

מובטלים ועולים חדשים שלא מצאו מקור מחיה, היו שמחים להשתמש באותם האמצעים הנורקים והולכים לאיבוד. קצרה הדרך גם לשמירת הסביבה, שהרי קדושת ארץ ישראל מחייבת אותנו לשמור עליה ולקדשה. כשם שאת השבת אנו מכבדים בבית נקי וכסות נקייה.

צריכה ארץ ישראל להיות מכובדת ברשות הרבים. כמה כואב לראות הררי אשפה ברשות הרבים. מדוע קדושת הארץ אינה מחייבת אותנו יותר מהאחרים לשמור על הפרהסיה שבה. האירוע של שנת השמיטה יכול להיות עיתוי מתאים להעלות עניין זו של איכות הסביבה.

הצעתנו לקראת השנה הקרבה לעסוק בעיקר בהיבטים החינוכיים הדתיים. קדושת ארץ ישראל, הצורך לשמרה ולקדשה, למנוע השתלטות זרים על אדמתנו, ומצוות ערבות הדדית המתבטאת גם בשמיטת חובות. כל זאת חלק עיקרי בלימוד הלכות השמיטה.

בתי הספר הממלכתיים דתיים צריכים להפוך לחוד החנית בתודעת השמיטה הממלכתית. נראה שיש בנושאים אלה של ממלכתיות ושמירת המצוות כר נרחב למורים בשנת השמיטה.